

Te Kura Reo ki Roto o Te Aitanga-a-Hauiti

Tao ana, tao ana te umu tao roa a Te Aitanga-a-Hauiti hei whāngai i tōna 120 nei tāngata i rauika atu ki reira i runga anō i te reo karanga o Wayne Ngata me tōna rahi. Rere ana ngā mihi a te hunga whakaeke ki te iwi kāinga mai i te wā i tau atu ai, ā hiki noa te hui.

Kātahi anō ka karangatia tētahi o ngā kura reo o Te Taura Whiri kia tū ki roto o Te Tai Rāwhiti. Ehara i te mea he aha i pēnei ai heoi i karangatia ngā kura o mua atu ki ētahi atu marae o te motu, ā, mai i te wā i tīmata ai tēnei āhuatanga ko tōna āhua 25-30 pea ngā kura kua whakatūria i roto i te ngahurutanga o ngā tau kua hori.

I waimarie ai e kaha ana te tonoa o ngā kura nei kia whakatūria e wai ake, e wai ake ki tōna papa, ā, kātahi ka wātea ki te tautoko atu i te reo tāwhiri mai i te ūranga mai o te rā.

Takahia ana te nuku o te whenua e te hunga matekai ki te reo tūāuriuri, whāioio nei ahakoa ngā rangi a rire, e hika e! Mai i te rā i tau atu ai ā, hiki noa kore rawa nei i paku mao engari ahakoa tērā rangona ana te mahana o te wairua o te hui. Ki te pātai he aha i pēnei ai māmā ana te whakahoki nā te pai o te manaaki a te iwi kāinga me te pai anō hoki o te wairua o te hunga whakaeke. Inā whēnā me pēhea kē te hui i kore ai e pai, e whai hua anō hoki ki ērā i haere mai.

Kāore e kore i roto i tēnei tokomaha o te tangata ka puta he komekome, he amuamu i ētahi, engari ko te nuinga ia i tino pai ki ngā whakahaere, ki ngā kai, ki te wāhi hui, ki ngā mahi anō hoki i mahia.

I te pō whakamutunga i te wā e haere ana ngā mahi ‘aromatawai’, whakawāwā te kura i te nui o te whakaaro i puta. Ko te take i pāmamae ai ētahi ko ngā kōrero mō te hunga haere mai kāore nei he paku reo ā, kua mate ki te kimi kaiwhakaako mō rātou. I tua atu i tērā kua mate anō hoki ki te kōrero Pākehā kia mārama mai ai taua tokoiti rā ki ngā kōrero e kōrerotia ana.

E hia tau nei e pānuitia ana ko ēnei kura e whakatūria kētia ana mō te hunga kua tīmata kē ki te takahi i te ara o te ako i te reo, arā, e āhua mārama mai ana ki te reo, ā, kua kore te kaiwhakahaere i mate ki te whakauru mai ai i te reo Pākehā. Ko tōna tino ture hoki kia kaua e kōrero Pākehā engari kia kōrero Māori mai i te taunga mai ā, hoki noa.

Kātahi nā te hongehongēa ko te hunga takahi i te ture nei ahakoa kīia atu! He pērā anō hoki te hunga haere mai tino kore rawa atu he reo ahakoa kīia atu ko ēnei kura mō te hunga kua āhua mōhio kē ki te kōrero.

Ko te tino take kia mārama tātou e nui ana ngā kura e whakahaeretia ana puta noa i te motu mō te hunga kore reo engari ko tēnei anake te mea e aroha atu ana ki te hunga matatau, āhua matatau rānei, kia taea ai e rātou ō rātou nā reo te whakawhānui, te whakahōhonu, te whakatiketike ki ngā momo whakaakoranga e whakahaeretia ana pēnei i ngā whakataukī, i ngā kiwaha me ngā kīrehu, te whakanui atu i ngā kupu e mōhiotia ana mā roto i ngā mahi aroā te whakaū i aua akoranga i roto i ngā mahi tuhituhi i ngā mahi whakatikatika hapa, i ngā mahi whakapākehā, whakamāori anō hoki.

Ko tētahi pea o ngā raru ka pā ko tēnei, arā, e tino taea ai te whakamāori me te whakapākehā i runga i te tika i te pono me te tino matatau te tangata ki te reo Pākehā. Inā kore, auare ake te taea!

I whiua te pātai ki te hunga i tae mai mēnā i te hiahia rātou kia whakakoretia ētahi o ngā whakaakoranga ka whakauru mai ai i ētahi kē atu. I kōrerotia te take engari i te mutunga iho i mau tonu ki ngā whakaakoranga kua takoto me te hiahia kia whakaurua mai tētahi atu whakaakoranga e pā ana ki te reo, arā, te whakatakoto i te kupu me te wetewete o te reo. E tirohia ana taua tono e ngā kaiwhakaako.

Māngari ana te kura i te wāteatanga mai o Horiana Boyd-Kerekere ki te whakaako mai i tētahi o ngā waiata a Ngāti-Porou. I tū ai tēnei whakaakoranga he kore nō tētahi o ngā kaiwhakaako i whakaritea i wātea ki te haere mai. Rangona ana te rōreka o Horiana e te katoa o te kura me te whakamīharo a te katoa. Horiana e, ka mihi rā!

I te rā i whakaeke ai mātou ka tae ake te rongo he tūpāpaku i tētahi atu o ngā marae. I runga anō i ā tātou tikanga, i haere mātou ki te whakatau atu i tērā āhua ka hoki mai ai ki tō mātou marae noho. Me pēhea kē hoki te karo i te taniwha kua takoto mai i te huarahi? Me peka ka tika!

Kāti, anei noa ake rā ngā kōrero mō tēnei o ngā kura i tū nei i ngā rā o te 2-7 o Hōngongoi o te tau 2000.

Tino kore nei e ea ngā manaakitanga rangatira mai a Te Aitanga-a-Hauiti me ōna kārangarangatanga katoa i ēnei kupu torutoru noa iho nei engari kei hea kē i tua atu i kei te tāhuna-ā-tara, i waho ai a pito ā tutuki noa te hui, tēnā rā koutou! Kore rawa atu e wareware i a mātou ēnei rā i noho ai mātou i raro i tō koutou maru - e ngā tohunga o te rauhi, o te tauwhiro noho mai rā me ngā mihi mutunga kore a te hunga i tae atu.

Nā Tīmoti Kāretu

Kia tau te Rangimārie

Kua whakatūria, e Te Taura Whiri i te Reo Māori he wā ia Rāhina ki te whakakotahi i ngā kaimahi o ngā tari kāwanatanga i Te Whanga-nui-a-Tara nei kia tīmata ia wiki i raro i te maru o te rangimārie. Ko ngā karakia o te ao tawhito, ko ngā karakia Ki Te Mea Ngaro hei whakakaha, hei whakakotahi.

Ia Rāhina i te iwa karaka i te ata, ka whakahaerea e Te Taura Whiri he wāhanga karakia, ā muri i tera he waiata. Ka mutu hei te hauwhā i te iwa karaka.

Mehemea ka taea e koe, me o hoamahi, tēnā, nau mai haere mai.

Ko te tūmanako i ēnei hui kia whakanui te oranga i runga i a tātou katoa.

